

EGY TANFOLYAM TANULSÁGAI — Bolton kurzus Budapesten —

Az idei nyár jelentős szakmai eseményei között tartottuk számon Gavin Bolton magyarországi látogatását. Az angolszász világ egyik leg (el)ismertebb elméleti szakembere 1994. június 20-25. között tartotta drámapedagógiai mesterkurzusát a budapesti Marczibányi Téri Művelődési Központban.

A látogatásnak különös súlyt adott az a tudatosan tervezett egybeesés, hogy az érdeklődők a kurzus kezdetére már át is lapozhatták Gavin Bolton első könyvének magyar kiadását, mely *A tanítási dráma elmélete* címmel látott napvilágot a Marczibányi tériek bábáskodása mellett.

A tanfolyam első részében a drámatanítást, a gyermeki játékot és az előadásra is lehetőséget teremtő, színházszerű tevékenységformákat érintő elméleti áttekintést kaptak a résztvevők, a későbbiek pedig a megismert teória gyakorlati értelmezésére, játékba emelésére adtak módot.

Bevezető, bemutatkozó beszédében Bolton meglepő és megnyerő önróniával oldotta fel a magyar drámapedagógusok között is gyakran tapasztalható megközelítéssel különbözőségeket. Érzékletesen ecsetelte pályafutásának, gondolkodásmódjának állomásait és mestereit Peter Slade-től Brian Way-en át egészen Dorothy Heathcote-ig, s szavaiból kitűnt: a változás nem az előző szakaszok teljes megtagadását, csupán új felismeréseket jelent számára.

Elméleti fejtegetéseinek vázát a fent említett könyv gondolatmenete adta, azért — és a kötetet mélységében ismerő — hallgató azonban ráébredhetett, hogy előadá-

sában nem az 1979-ben írottak egyszerű ismétlése, hanem (ismét csak megjegyzésre érdemes elemként) azok gondolati meghaladása, továbbfűzése hangzott el.

Nem hallgathatjuk el ugyanakkor azt sem, hogy az egyhetes együttlét során akadtak döccenők is, melyek részben a kurzus célmeghatározásának bizonytalanságaiból születtek. Kétségkívül nehéz ugyanis egyetlen hét alatt eleget tenni egy képzettségét, gyakorlatosságát, drámatanári irányultságát tekintve igencsak sokszínű csoport elvárásainak, különösen, ha a „szellemi étlapon” olyan fogások követik egymást, mint az elméleti mélyelemzés, a gyakorlati munkaformák és alkalmazási lehetőségeik áttekintése, valamint a színházi eszköztár és a dráma-munka kapcsolatának tisztázása.

A kurzus kapcsán felvetődött kérdések, elvarratlan gondolati szálak miatt a Gavin Boltonnal töltött egy hetet, annak tanulságait én magam mindenekelőtt a magyar drámatanárok „krémjének” tükörbenézéseként szeretném megőrizni emlékezetemben. Bízom abban, hogy a tanfolyam válaszkérésre készített mindannyiunkat: kik vagyunk, kikre számíthatunk, mennyit tudunk, miről hisszük, hogy tudjuk, tudunk-e nyíltan vitatkozni fontos ügyeinkről?

Gavin Bolton magyarországi látogatása talán katalizátora lesz mindezen kérdések megválaszolásának, újabb lökést adva többünk őszinte szándékának: „rendezni végre közös dolgainkat”.

Szaunder Erik

Geoff Gillham TIE-színészképző kurzusáról — Egy „butácska megfigyelő” beszámolója —

Abban az istenadta szerencsében volt részem, hogy egy alakuló TIE-társulat leendő TIE-színészeként ott lehettem a módszer ősházájából érkező író-rendező, Geoff Gillham speciális kurzusán, melynek a Marczibányi Téri Művelődési Központ adott otthont ez év júliusában.

A tanfolyam egyik — a munkát is erősen meghatározó — jellegzetessége az volt, hogy három különböző felkészültségű és „állapotú” csoport dolgozott együtt: A fiatal kora ellenére bátran „felnőttek” nevezhető Kerekasztal Színházi Nevelési Központ színész-tanárai a működésük három éve alatt felhalmozott tapasztalattal és konkrét, jól megfogalmazott elvárásokkal érkeztek a kurzusra.

A Káva Színházi Nevelési Csoport az első foglalkozások sikerének és kudarcainak friss élményével várta Geoff Gillhamet. Az „újszülött”, a Forrás Színházi Nevelési Csoport tagjai egy nagy erőfeszítést igénylő, székérdéknyi új és még le nem üledett ismeretet adó intenzív drámapedagógiai képzés után mindenre kíváncsian, nehezen artikulálható elvárásokkal kezdték a nyolc napot.

Az elvárásoknak ez a sokfélesége keményen próbára tette a tanfolyamvezetőt, s néha bizony a résztvevőket is. A kurzus során Gillham többször is kísérletet tett arra,

hogy megfogalmazza és egyeztesse a résztvevők elvárásait, s ennek megfelelően alakítsa a programot.

A teljes kurzust egy kétnapos műhelymunka előzte meg, melynek során Gillham a Kerekasztallal elkészített egy komplett TIE-programot. Nemi feszültséget okozott, hogy a kész művet Gillham következetesen a Kerekasztal foglalkozásaként emlegette, míg a társulat a foglalkozás kizárólagos szellemi atyjaként a mestert nevezte meg.

A tanfolyam következő szakaszában a „kezdők” résztvevőként ismerkedtek meg a közösen létrehozott programmal. A foglalkozás során közvetlen tapasztalatokat gyűjthettünk arról, hogy miként dolgozik egy rutinos foglalkozásvezető. A facilitátor működéséhez a későbbiekben értékes elméleti támpontokat is kaptunk.

A kurzus talán legérdekesebb — és sokunk számára leghasznosabb — része az volt, amikor megismerkedhettünk Gillhamnak a cselekvés jelentésszintjeiről szóló elméletével, amely a programok tervezésénél a rendszerezett gondolkodást, a kivitelezésnél a színész-tanár céltudatos és pontos munkáját segíti.

Az utolsó két napon a három társulattól vegyesen alakuló kiscsoportok egy mini TIE program tervezését kapták feladatul. A tervező munkát Gillham csoportról-

csoportha járva segítette; kemény következettség nyírbálta a látványos, de fölösleges elemeket, s terelt bennünket a történetben való gondolkodás felől a drámának a problémamegoldásban történő alkalmazása felé. A tervezett foglalkozások közül időhiányában sajnos csak egyvel ismerkedhettünk meg a gyakorlatban.

Néhány hónappal a tanfolyam után, az első programunk tervezése közben bizony gyakran hivatkozunk a kurzuson tanultakra, ami azt jelzi, hogy a nyolc nap, egy

a munkáját most kezdő társulat számára feltétlenül hasznos volt. Mindezt köszönetet mondunk a szervezőknek, a házigazdáknak, a nyelvi korlátok ledöntésére vállalkozó Posta Laurának és a mesternek Geoff Gillhamnak.

Lázár Péter

Forrás Színházi Nevelési Csoport

Egy Közép-Kelet Európai Project kialakulása A falukutató és színjátszó táboroktól a szociodráma táboron keresztül a komplex drámatáborig

A kezdetek:

Ahhoz, hogy az 1993-94-es évben megvalósított Komplex Drámatáborról írjak, említést kell tegyek arról a folyamatról, amelyet 1982-ben kezdtünk el Békés megyében. A társadalmi életben ez a puha diktatúra időszak volt Magyarországon. A központi irányítás, a hierchikus struktúra rányomta bélyegét a társadalomra. Az értelmiség soraiban sokan tudtuk, hogy a hivatalos jelentések mellett létezik egy másik Magyarország is, akiknek a véleménye nem kap hangot, s jópáran felelevenítettük az 1930-as évek hagyományát, a falukutatót. Folytattuk azoknak az egykori szociográfusoknak a munkáját, akik a II. világháború előtt kutatták a magyar valóságot, s nem elégedtek meg a hivatalos verziókkal;

„...azok vesznek magukra nagy felelősséget, akik a veszélyeket tartják, a bajokat eltagadják és a változtatást halogatják...Mert minden önvizsgálat amellet szól, hogy a teremtő pánik munkálása a legjobb közérdek, talán az egyetlen mód arra, hogy a békés változtatást szolgáljuk. A fölkellett szorongás talán fölébreszti azokat, akik nem látnak, megújítja a járatlanok szemét.”

Írta ezeket a sorokat Szabó Zoltán, 1936 őszén „A tardi helyzet” című műve elé. A két világháború között a népi írók legjobbjai gondolkodtak hasonlóképpen és valóságfeltáró munkáikban adtak — olykor megrázó erejű — híradást a „néma” magyar falvakról. 1983-tól Békés megye falvaiban próbáltuk feleleveníteni, folytatni „Magyarország felfedezését”.

Célunk volt:

a/ a rejtőzködő társadalmi jelenségek fölfedezése és tudatosítása;

b/ ismert ideológiai magyarázatok újraértékelése;

c/ a táborban résztvevők társadalomszemléletének formálása, a problémaérzékenység, közéleti fogékony-ság kialakítása, elmélyítése;

d/ a társadalomban jelenlevő szociológiai szerepek, viszonyrendszerek felismerése, elemzése.

E táborokba részünk volt megismerkedni olyan egyéni és településen megtörtént, nyilvánosan soha el nem mondott történetekkel, amely sokunk szemléletét egy életre meghatározta a politika hatalmi játszmáival szemben. Akkori tapasztalatainkat a Megyei levéltár őrzi.

1987-ben a falukutató sajátos formáját választottuk. Ötvöztük a *szociológiát a színjátszással*. A falukutató táboroktól addig elkülönülten klasszikus értelemben vett színjátszó táborok is működtek nyaranként (drámapedagógiai képzéseket rendszeresen szervez-

tünk, bár táborot nem minden évben indítottunk). Ösztönösen tettük, mert úgy véltük, hogy a helyi társadalomnak a művészet eszközével — a drámával — a tábor végén rögtön tükröt tarthatunk, s fogalmunk sem volt, hogy az UNESCO 1984-ben közreadott II. középtávú ter-
vében ez is egy kívánatos haladási irány:

„A kreativitás ösztönzése végett szoros és folyamatos együttműködést kellene kialakítani az oktatás-nevelés és az alkotó művészek között ...annak az ismeret szerves kölcsönös függőségi viszonyoknak kell alapos tanulmányozás tárgyává válnia, amely a kultúra és olyan területek között áll fenn, mint a gazdaság, a technológia, az oktatás-nevelés és a kommunikáció. E vizsgálatok során interdiszciplináris megközelítést kell követnünk, bevonva a társadalomtudományok minden ágazatát.”

A 12 napos műhelyünket interdiszciplináris volta miatt *Szociodráma tábornak* neveztük el. (Az 1920-as években Moreno használta ezt a módszert.) Lényeges elv volt, hogy a helyi társadalom történelmi, jelenkori szereplői elevenedjenek meg a színpadon s a tükör a helyi problémás helyzeteket mutassa be a közönségnek a spontaneitás és az „itt és most” elv alapján.

Bár 1987-ben szerveztünk először ilyen táborot, országos támogatottságot 2 évvel később értünk el. Pályáztunk alapján kötöttünk 1989 márciusában szerződést az akkor még Közéletfejlesztési keretprogram titkárságával (jelenleg Iskolapolgár Alapítvány, kikkel még ma is együtt dolgozunk) és segítettek terjeszteni a tábori felhívást az ország középiskoláiban.

Mivel az ország legkülönbözőbb területeiről (Szombathely, Miskolc, Mohács) kívántak diákok és tanárok e nyári képzésben részt venni, így az ún. „előképzést” postán keresztül oldottuk meg, hogy a leendő táborlakók jobban megismerkedjenek a „hely szellemével”, a tábornak helyt adó település helytörténeti és XX. századi dokumentációs anyagait, s természetesen a tábor tervezett programját küldtük el ily módon a résztvevőknek.

A project első fázisa:

Az első napot az ismerkedésre és a munkamenet közös kialakítására szántuk. A közös „alkotmány” kialakítására. Fontos volt, hogy megismerjük egymást, tisztázzuk, ki mit vár ettől a 12 naptól, s ő maga hogyan képzei személyes részvételét.

Tettük mindezt játékos formában azért, hogy könnyebben jöjjön létre a nyitott, jó hangulatú, bizalomkeltő atmoszféra, mely az alkotómunkának elmaradhatatlan feltétele. Az önfejlesztő, közösségépítő játékok során